

Faktabaari EDU ja digitaalinen informaatiolukutaito

Kari Kivinen, Faktabaari EDU, puheenvuoro Faktabaarin informaatiolukutaito tilaisuudessa kansainvälisenä demokriatiapäivänä 15.9.2021

Lähdimme neljä vuotta sitten muokkaamaan faktantarkistuksessa käytettyjä menetelmiä koulukäyttöön sopivaksi. Huomasimme, että tuemme samalla suomalaisen opetussuunnitelman perusteita ja tavoitteita.

Opetussuunnitelmassa puhutaan monilukutaidosta, kriittisen ajattelun kehittymisestä ja demokraattiseen osallistumiseen rohkaisemisesta.

Huomasimme kuitenkin aika pian, että Faktabaarin erityisosaaminen liittyy media ja informaatiolukutaidossa nimenomaan informaatio-osuuteen. Siihen, miten tarkistaa tiedon oikeellisuus?

Julkaisimme pari vuotta sitten informaatiolukutaito-oppaan opettajille ja oppilaille.

Verkossa liikkuvan informaation räjähdysmäinen kasvu, virheellisen ja vääristellyn verkossa liikkuvan tiedon vyöry ovat pakottaneet meitä keskittymään vielä tarkemmin digitaaliseen informaatiolukutaitoon. Pieni esimerkki. Tein aamulla hakukoneella haun suomenkielisellä sanalla ilmastonmuutos. Sain 1.5 miljoonaa osumaa. Sanalla koronarokote löytyi yli 500.000 linkkiä.

Jokainen hakukoneen käyttäjä joutuu itsenäisesti arvioimaan ja päättämään, mikä löydöksistä vastaa parhaiten hänen tietotarvettaan. Se on haasteellista kenelle tahansa.

Valitettavasti hakukoneiden tulokset eivät ole kovin läpinäkyviä. Algoritmit muokkaavat tulokset jokaisen henkilökohtaisen hakuhistorian mukaan. Tulosten sijoittumiseen kärkeen voidaan vaikuttaa monin eri tavoin. Eri tahot voivat esim. ostaa näkyvyyttä omille sisällöilleen. Ja me käyttäjät joudumme arvioimaan, mihin tietoon luottaa.

Digitaalisella informaatiolukutaidolla tarkoitetaan tietoja ja taitoja, joiden avulla voi löytää, käyttää, tulkita, analysoida, hallita, luoda, kommunikoida, tallentaa ja jakaa tietoa digitaalisessa ympäristössä. Se sisältää ajatuksen kyvystä ajatella kriittisesti ja tehdä tasapainoisia arvioita löydetyistä ja käytössä olevista tiedoista – ja siitä ovatko analysoitavat sisällöt luotettavia, tarkoituksenmukaisia, hyödyllisiä ja vakuuttavia – unohtamatta tietoisuutta alustojen ja algoritmien vaikutuksesta.

Digitaalinen informaatiolukutaito on demokraattisen yhteiskunnan perustaito. Se antaa meille mahdollisuuden saavuttaa ja ilmaista oikeelliseen tietoon perustuvia näkemyksiä ja olla yhteiskunnan aktiivisia ja täysivaltaisia kansalaisia.

Opetushallitus on tarkentamassa monilukutaidon ohjeistusta nimenomaan uusien lukutaitojen osalta. Haluamme tukea tätä omalta osaltamme.

NORDIS-hanke kokoaa yhteen faktantarkistajat, tutkijat, toimittajat ja pedagogit kehittämään digitaalisen informaatiolukutaidon tukea sekä opettajille että opiskelijoille. Kerrassaan hienoa!

Sitran demokratia ja osallisuus -teeman tavoitteena on etsiä ratkaisuja yhteiskunnallisen osallisuuden ja luottamuksen vahvistamiseksi. Haluamme Faktabaarina tukea tätä tavoitetta kehittämällä digitaalisen informaatiolukutaidon työkaluja ja verkkoliikenneohjeita, jotta kansalaiset voisivat tehdä valintojaan luottavan tiedon pohjalta. **Kiitos EDMO ja kiitos Sitra!**